

GUIDIO MICHELINI

**"LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNO" DUOMENŲ PAPILDYMAS
IŠ 1600 M. "MARGARITA THEOLOGICA"**

Rengdamas monografiją "Le traduzioni dal latino di un volume lituano del 1600. Studio sulla lingua della *Margarita theologica*" (Potenza, Il Salice 1991) pastebėjau, kad dalis lietuviškame "Margarita theologica" tekstuose pavartotų žodžių nepateikta didžiajame "Lietuvių kalbos žodyne" I–XIV t.). Tai daugiausia lotynizmai ir/arba įvairūs vediniai: *absoliucija* "absolutio" (142a), *absolvavoti* "absolvere" (108a), *absolvavojimas* "absolutio" (145a), *administravoti* "administrare" (107b), *administravojimas* "administratio" (30b), *apeliavojimas* "appellatio" (252a), *arianiškas* "arianus" (31b), *autoritystė* "autoritas" (228a), *ceremoniškas* "cerimonialis" (95b), *disputacija* "disputatio" (4a), *disputavoti* "disputare" (246a), *ekscėpcija* "exceptio" (252a), *apikureiškas* "epicureus" (60b), *filosofavoti* "philosophari" (62a), *figūriškas* "figuratus" (150b), *formališkas* "formalis" (26a), *fundavoti* "fundare" (235b), *generališkas* "generalis" (45a), *hipostatiškas* "hypostaticus" (17a), *imaginavoti* "imaginare" (104b), *judikavoti* "iudicare" (172a), *kapernaitiškas* "capernaiticus" (161b), *kondicionališkas* "conditionalis" (72b), *konsubstanciacija* "consubstantiatio" (152b), *meditavojimas* "meditatio" (3b), *morališkas* "moralis" (47b), *mozaiškas* "mozaicus" (48a), *ordinavojimas* "ordinatio" (111a), *partikiškas* "particularis" (168b), *partikystė* "particularitas" (176a), *pernatūriškas* "supernaturalis" (155a), *personiškas* "personalis" (24a), *retorikavoti* "retoricari" (11b), *sakramentiškas* "sacramentalis" (154a), *balvoniškas* "idolatricus" (4b), *balvonmeldiškas* "idolatricus" (198b), *cielystė* "integritas" (221a), *ruimiškas* "localis" (160a), *apslaptiškas* "mysticus" (155a), *balsiškas* "vocalis" (11b), *dališkas* "particularis" (167a), *dievtarnystė* "cultus" (104b), *pametotojas* "illusor" (245b), *prisidėtojas* "assessor" (249a).

Ne mažiau svarbūs ir tie daug gausėni atvejai, kai žodis "Lietuvių kalbos žodyne" pateiktas, bet pavyzdžiai duodami tik iš vėlesnių negu "Margarita theologica" šaltinių. Šiai grupei priklauso beveik tiksliai vediniai, pvz.: *dabojimas* "respectus" (12a), *darbavimas* "operatio" (31b), *dyvijimas* "admiratio" (252b), *dovanojimas* "donatio" (74b), *draskymas* "laceratio" (187a), *gaivinimas* "vivificatio" (84b), *garbinimas* "adoratio" (160a), *gaudimas* "eulatus" (254a), *gedėjimas* "luctus" (254a), *geiduliavimas* "affectus" (130b), *judėjimas* "motus" (171a), *kankinimas* "cruciatas" (253b), *maudimas* "fremitus" (136b), *pakūtavojimas* "poenitentia" (141b), *abjaurinimas* "profanitas" (177b), *apdejavimas* "lamentatio" (254a), *apsirišimas* "stipulatio" (223a), *atbuvimas* "absentia" (153b), *atsilaikymas* "continentia" (256a), *įgyvenimas* "inhabitatio" (158b), *įsikūnijimas* "incarnatio" (12a), *išbandymas* "explora-

tio" (142a), *išdėjimas* "repositio" (160a), *iškėlimas* "exaltatio" (32b), *išlaikymas* "conservatio" (215b), *išplatinimas* "propagatio" (159b), *išprovijimas* "executio" (25a), *išrinkimas* "electio" (162a), *išskyrimas* "exceptio" (167a), *nusi-
grėžimas* "aversio" (55b), *nukėlimas* "dilatio" (252a), *nusūdiėjimas* "condem-
natio" (78a), *nustojimas* "privatio" (129a), *padavimas* "traditio" (101a), *pa-
drūtinimas* "confirmatio" (115a), *pagadinimas* "corruptio" (177a), *pagalėjimas*
"facultas" (63a), *paskyrimas* "ordinatio" (115a), *paskundimas* "affectus" (15a),
perdalijimas "dispensatio" (26a), *permanymas* "intellectus" (85b), *perpylimas*
"transfusio" (26b), *pranešimas* "praedictio" (3a), *pridailinimas* "administra-
tio" (31b), *pridavimas* "additio", *prigulimas* "concupitus" (225a), *priminimas*
"commonefactio" (118b), *priskaitymas* "imputatio" (74b), *sudavimas* "colla-
tio" (219b), *susiėjimas* "conventus" (117b), *suirimas* "dissolutio" (238a), *su-
jednojimas* "reconciliatio" (47a), *sumetimas* "contributio" (159b), *sgmušimas*
"quassatio" (237a), *supustijimas* "eversio" (233b), *užauginimas* "educatio"
(215b), *uždavimas* "propositio" (88b), *uždėjimas* "repositio" (160a), *uždrau-
dimas* "prohibitio" (224a), *užmeldimas* "deprecatio" (32b), *užmetimas* "obiec-
tum" (210a), *užpuolimas* "impetus" (95b), *autorystė* "autoritas" (116b), *er-
cikystė* "principatus" (176a), *gadnystė* "sufficientia" (66a), *kupčysta* "merca-
tus" (229a), *personystė(/a)* "personalitas" (20a), *smertelnystė* "mortalitas"
(244b), *esybė* "essentia" (187b), *pagalbiny(/in)kas* "adiutor" (231a), *bobiškas*
"anilis" (257a), *čėsiškas* "temporalis" (148b), *dangiškas* "caelestis" (244b),
evangeliškas "evangelicus" (185b), *fantastiškas* "phantasticus" (161b), *filoso-
fiškas* "philosophicus" (53b), *fiziškas* "phisicus" (154b), *gvoltiškas* "violen-
tus" (5b), *ypatiškas* "privatus" (138a), *kanoniškas* "canonicus" (146a), *mies-
čioniškas* "civilis" (4b), *namiškas* "domesticus" (227a), *pekliškas* "inferus"
(27b), *politiškas* "politicus" (230b), *privatiškas* "privatus" (142b), *rėdiškas*
"legitimus" (109b), *specifiškas* "specificus" (20a), *sūdiškas* "iudicialis" (249b).

Be to, pravartu atskirai suminėti žodžius, kurių seniausias ar vienintelis šaltinis yra "Margarita theologica" ir kurie iš kitų šaltinių "Lietuvių kalbos žodyne" nepateikti ar pateikti iš nedaugelio pvz.: *blagnijimas* "levitas" (234a), *girpelnavimas* "gloriatio" (86b), *godojimas* "meditatio" (3b), *graudėnimas* "commonefactio" (175b), *gundinojimas* "temptatio" (158b), *kla-
jojimas* "error" (210b), *klastijimas* "simulatio" (232b), *kvošėjimas* "tran-
quillitas" (100b), *ramstymas* "disputatio" (72b), *sylavimas* "efficacia" (32a),
apšlakymas "asersio" (125b), *atgimimas* "regeneratio" (175a), *įrakinimas* "inc-
lusio" (152b), *nudarginimas* "mutilatio" (160a), *nulėmimas* "praedestina-
tio" (162a), *nuregėjimas* "praevisio" (162a), *nustokimas* "defectus" (55a),
paaukštinimas "exaltatio" (18a), *palinkimas* "inclinatio" (54b), *palinksmino-
jimas* "consolatio" (72b), *perguldymas* "interpretatio" (150b), *persekinėjimas*
"persecutio" (208b), *deivilystė* "idolatria" (208b), *melagysta* "perfidia" (237b),
penėtojas "nutritor" (217b), *būtiškas* "essentialis" (25b), *daiktiškas* "realis"
(18a), *draugiškas* "generalis" (70a), *esiškas* "essentialis" (25b), *kantriškas*
"passivus" (68a), *kiekdieniškas* "quotidianus" (238a), *natūriškas* "naturalis"
(1b), *pataikiškas* "otiosus" (178b), *paveikliškas* "formalis" (30b), *skyriškas*
"specificus" (20b).

Reikia tikėtis, kad Vilniuje planuojamo Lietuvių kalbos istorinio žodyno autoriai pasistengs daugiau pasinaudoti šito svarbaus senosios lietuvių kalbos šaltinio duomenimis ir išvengs minėtų spragų.

ERGÄNZUNGEN ZUM "WÖRTERBUCH DER LITAUISCHEN SPRACHE" AUFGRUND DER "MARGARITA THEOLOGICA"

Zusammenfassung

Ergänzungen zum akademischen "Wörterbuch der litauischen Sprache" (WLS) aus dem Texte der "Margarita Theologica" (1600) sind angeführt. Die erste Gruppe der Ergänzungen bilden die Wörter, die im erwähnten Wörterbuch überhaupt fehlen. Zur zweiten Gruppe gehören die Wörter, die im WLS nur aus späteren Quellen angegeben sind.

LITUVIŲ KALBOTYRŲ KLAUSIMAI

XXXIII

Gramatika ir leksikologija

SI 555. 1985 03 26. 13.3. 1985. 1.

Finans 700 ega.

Kitas ir mokslinis Lietuvių kalbos instituto leidimas grupės N. Masiulienės.

D. Skotarskas, A. Stankiševičienė, Spaudos k. 15, 2000 Vilnius.

Spaudimo TUB "Sigma", Basmantvilkas 28, Vilnius.

Kaina sutarėms